

Forenzično računovodstvo u poljoprivredi

Miskrić, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:957832>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-04**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Dora Miskrić

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

Forenzično računovodstvo u poljoprivredi

Završni rad

Osijek, 2020.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Dora Miskrić

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

Forenzično računovodstvo u poljoprivredi

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu završnog rada:

1. Prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec, mentor
2. Prof.dr.sc. Jadranka Deže, član
3. Prof.dr.sc. Tihana Sudarić, član

Osijek, 2020.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Agroekonomika

Završni rad

Dora Miskrić

Forenzično računovodstvo u poljoprivredi

Sažetak:

Od početaka ljudske interakcije čovječanstvo se susreće se s pojmom prijevara. Lijepo je polaziti od pretpostavke da su ljudi pošteni. Međutim, ljudska povijest i ljudska priroda govore drukčije. Kako bi se takve pojave zaustavile, ili barem smanjile, organizirane su brojne ustanove i institucije za borbu protiv njih u gotovo svakoj državi na svijetu. Takve ustanove imaju zakonom propisane ovlasti koje smiju i moraju provoditi. U Republici Hrvatskoj najpoznatija takva ustanova je USKOK koja je dio Državnog odvjetništva Republike Hrvatske. Kako bi takve institucije bile učinkovitije, koriste se raznim metodama forenzičnog računovodstva i forenzične analize prilikom provjera podataka o poslovanju nekog poduzeća i utvrđivanja postojanja nepravilnosti koje upućuju na prijevare. Nijedna industrija nije imuna na prijevarne aktivnosti, pa tako ni poljoprivreda nije iznimka za prijevare. Za razliku od ostalih grana gospodarstva, u poljoprivredi se takve radnje mogu jednostavnije provesti.

Ključne riječi: forenzično računovodstvo, financijski izvještaji, poljoprivreda, forenzičar, prijevara

21 stranica, 2 tablice, 4 slika, 18 literaturnih navoda

Završni rad je pohranjen u Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti u Osijeku i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti u Osijeku.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of agrobiotechnical sciences in Osijek
Undergraduate university study Agriculture, course Agroecconomics

BSc Thesis

Forensic accounting in agriculture

Summary:

Since the very beginnings of human interaction we encounter with the notion of deception. It's good to start from the assumption that people are honest. However, human history and human nature speak differently. In order to stop such phenomena, or at least reduce them, numerous institutions have been organized to combat them in almost every country in the world. Such institutions have statutory powers that they could and must enforce. In the Republic of Croatia, the most famous such institution is USKOK, which is part of the State Attorney's Office of the Republic of Croatia. In order for such institutions to be more effective, they use various methods of forensic accounting and forensic analysis when checking the data on the business of a company and determining the existence of irregularities that indicate fraud. No industry is immune to fraudulent activities, so agriculture is no exception. Unlike other branches of the economy, in agriculture such actions can be carried out more easily.

Key words: Forensic accounting, finance reports, agriculture, forensic, fraud

21 pages, 2 tables, 4 figures, 18 references

BSc Thesis is archived in Library of Faculty of agrobiotechnical sciences in Osijek and in digital repository of Faculty of agrobiotechnical sciences in Osijek.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MATERIJAL I METODE.....	2
3. REZULTATI I RASPRAVA	3
3.1. Forenzično računovodstvo	3
3.2. Povijest forenzičnog računovodstva	6
3.4. Ciljevi i zadaci forenzičnog računovodstva.....	11
3.5. Institucije i organizacije za borbu protiv prijevара i korupcije u Republici Hrvatskoj...12	
3.6. Forenzično računovodstvo u poljoprivredi	14
4. ZAKLJUČAK	20
5. POPIS LITERATURE	21

1. UVOD

U današnjem društvu najveća je pažnja usmjerena na stvaranje profita. Velika konkurencija i želja za financijskom učinkovitošću ponekad dovode pojedince u iskušenje za počinjenjem prijevare koja se može manifestirati u obliku korupcije, protupravnog prisvajanja imovine ili pak manipulacije računovodstvenih pozicija (odstupanje od računovodstvenih standarda, poreznih zakona i ostalih zakonskih odredbi). Kako bi se takve pojave zaustavile, ili barem smanjile, organizirane su brojne ustanove i institucije za borbu protiv njih u gotovo svakoj državi na svijetu. Kako bi takve institucije bile učinkovitije, koriste se raznim metodama forenzičnog računovodstva i forenzične analize prilikom provjera podataka o poslovanju nekog poduzeća i utvrđivanja postojanja nepravilnosti koje upućuju na prijevare.

Prijevare se uglavnom događaju tamo gdje su kontrole slabe, odnosno gdje se ne primjenjuju ili ne postoje. Stoga je važno postojanje internih kontrola u poduzećima. Upravo to jačanje kontrola smanjuje mogućnost nastanka prijevara. Ključnu ulogu u sprječavanju prijevara, osim forenzičara, imaju i građani koji putem institucija mogu ukazati na sumnjivo poslovanje te tako utjecati na pokretanje istrage i sprječavanje nepravilnosti i kriminalnih radnji.

Gotovo da nema poduzeća koje se nije susrelo s određenom vrstom prijevare bilo interne ili eksterne. Svjetski poznate prijevare koje su se dogodile te činjenica da prijevare postoje od pamtivijeka čine ovu temu nezaobilaznom. Gospodarski kriminal je ozbiljan problem koji utječe na organizacije kako na svjetskoj tako i na nacionalnoj razini. Ovaj oblik kriminala postao je velik problem jer uzrokuje milijunske štete društvu, državi, a time i cijeloj naciji. Nijedna industrija nije imuna na prijevarne aktivnosti, pa tako ni poljoprivreda nije iznimka za prijevare. Za razliku od ostalih grana gospodarstva, u poljoprivredi se takve radnje mogu jednostavnije provesti.

2. MATERIJAL I METODE

Za izradu rada, korištena je literatura iz računovodstva, orijentirana na forenzično računovodstvo. Također, korištene su i internetske stranice radi nadopunjavanja informacija.

Cilj rada je definirati i pobliže objasniti pojam Forenzično računovodstvo, te koja je njegova uloga u poljoprivredi. Radom se također prikazuju institucije i organizacije za borbu protiv prijevara i korupcije u Republici Hrvatskoj, ali i mjere opreza kojima se sprječavaju moguće prijevare.

U radu su korištene standardne metode analize i sinteze, te metoda komparacije. Rad je preglednog karaktera, te je primjenjena i metoda deskripcije kojom je objašnjeno što je to forenzično računovodstvo, koji su njegovi ciljevi i zadaci te njegova primjena u poljoprivredi.

3. REZULTATI I RASPRAVA

3.1. Forenzično računovodstvo

Riječ „forenzika“ potiče od latinskog pridjeva „forensis“ što znači „na forumom“ (Belak, 2011.) U rimsko doba, forum se smatrao mjestom svih važnijih dešavanja. Stoga, podnošenje kaznene prijave podrazumijevalo je i to da se slučaj mora iznijeti pred javnost. Dakle, i tužitelj i optuženik su pred grupom pojedinaca iznosili svoju stranu priče s prihvatljivim dokazima te bi spor dobio onaj koji ima bolje govorničke sposobnosti i argumente.

Forenzična znanost obuhvaća poslovnu forenziku, a forenzično računovodstvo je sastavni dio poslovne forenzike. (Belak 2011.) Dakle, može se reći da je poslovna forenzika širi pojam od forenzičkog računovodstva. Shodno tome, poslovna forenzika se definira kao skup metoda i znanja u borbi protiv korupcije i svih vrsta poslovnih prijevара. (Belak, 2011.) Međutim, iako se forenzično računovodstvo smatra stupom poslovne forenzike, ona obuhvaća i područja poput prijevara i pronevjera raznih vrsta, forenzične revizije, računalne forenzike i sl.

U računovodstvenoj literaturi ne postoji jedinstvena definicija forenzičnog računovodstva. Dakle, postoje brojne definicije koje pojašnjavaju ulogu, zadatak i značaj forenzičnog računovodstva.

Belak (2011.) forenzično računovodstvo definira kao „primjenu istražiteljskih i analitičkih vještina s ciljem otkrivanja manipulacija u financijskim izvještajima koje odstupaju od računovodstvenih standarda, poreznih zakona i ostalih zakonskih odredbi“.

Jednu od potpunijih definicija dala je ACFE (Association of Certified Fraud Examiners). Prema prethodno spomenutom Udruženju Ovlaštenih Ispitivača Prijevare forenzično računovodstvo je „korištenje računovodstvenih vještina u potencijalnim ili stvarnim civilnim ili kaznenim sporovima, uključujući općeprihvaćena računovodstvena i revizorska načela; utvrđujući gubitke profita, prihoda, imovine ili štete, procjene internih kontrola, prijevara i sve drugo što zahtjeva uključivanje računovodstvenih stručnjaka u pravni sustav“ (ACFE: Managing the Business Risk of Fraud: A Practical Guide).

S druge strane, forenzično računovodstvo može biti definirano kao „korištenje obavještajnih tehnika prikupljanja podataka i računovodstvenih/poslovnih vještina s ciljem oblikovanja informacija i mišljenja koje će koristiti odvjetnici uključeni u građansku parnicu kao dokazni

materijal ili kao aktivnosti identifikacije, bilježenja, uređenja, izvlačenja, sortiranja, izvještavanja i verifikacije povijesnih financijskih podataka, odnosno ostale računovodstvene aktivnosti vezane za pripremu dokaznog materijala koji će koristiti na sudskoj raspravi i/ili korištenje povijesnih financijskih podataka za projekciju budućih financijskih veličina koji će se koristiti u sudskoj raspravi“(D. L. Crumbley et al., 2009.).

Nadalje, definiciju forenzičnog računovodstva dao je Koletnik (2011.) . Prema njemu forenzično računovodstvo je „posebna savjetodavna djelatnost koja se bavi ispitivanjem, dokazivanjem i sprječavanjem gospodarsko-kriminalnih radnji i drugih nedopustivih radnji“. Iz prethodno navedenih definicija vidljivo je kako forenzično računovodstvo podrazumijeva obavljanje širokog spektra poslova.

Forenzično računovodstvo je grana računovodstva koja je usmjerena prvenstveno na prošlost, iako se može upotrijebiti i u utvrđivanju budućih trendova, aktivnosti i sl. Nalazi i aktivnosti forenzičnog računovodstva uglavnom su namijenjeni postojećem specifičnom sudskom sporu ili se pripremaju kako bi se donijela odluka o početku novog sudskog spora.

Forenzično računovodstvo može se podijeliti na tradicionalno i suvremeno. U prošlosti forenzično računovodstvo bilo prvenstveno usmjereno na otkrivanje prekršaja u primjeni računovodstvenih i zakonskih propisa (većinom u sudskim vještačenjima). Danas, suvremeno komercijalno forenzično računovodstvo primarno je usmjereno ka otkrivanju i sprječavanju prijevара, procjeni stvarnog stanja i rezultata poslovanja s aspekta interesa menadžera, vjerovnika, potencijalnih partnera i ostalih osoba koji su naručitelji i korisnici rezultata forenzičnog računovodstva.

Forenzično računovodstvo odnosno analiza ima sljedeće osnovne ciljeve:

- detektiranje područja mogućih nepravilnosti ili prijevара,
- detektiranje konkretnih nepravilnosti ili prijevара,
- ocjena visine rizika od utvrđenih nepravilnosti (namjerno, nenamjerno, visok ili nizak nivo nepravilnosti, velika ili mala opasnost od izvedene prijevара itd.), te prikupljanje dokaza.

Ovisno o svrsi kojoj je forenzična analiza namijenjena i koju definira naručitelj, ovisi izbor ciljeva. Za neku svrhu kao što je ocjena potencijalnog partnera, dovoljna je npr. ocjena forenzičara o mogućim velikim nepravilnostima i velikom stupnju rizika od prijevара. Za poduzimanje kaznenih radnji potreban je dokaz o nepravilnostima. (Belak, 2011.)

Dva su načina djelovanja forenzičara i to:

- preventivno (ex ante) radi sprječavanja prijevare ili nakon sumnje u mogućnost prijevare koja još nije nastala, te
- naknadno (ex post) nakon sumnje da je prijevarena nastala ili nakon otkrića prijevare. (Belak, 2011.)

Djelokrug forenzičnog računovodstva obuhvaća postupke, tehnike i metode kako bi se u konačnici utvrdilo što se u poslovanju:

- Pogrešno radi,
- Pogrešno prikazuje i izvještava,
- Ima li podmićivanja i korupcije,
- Postoji prijevarena ili namjera prijevare,
- Ima li krađe,
- Ima li pranja novca,
- Ima li iskrivljavanja informacija,
- Ima li iznuđivanja,
- Ima li krivotvorenja i sl. (Belak, 2011.)

Prema namjeni, Američki institut ovlaštenih javnih računovođa (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA) forenzično računovodstvo dijeli na dvije kategorije:

- Istražiteljske usluge i
- Usluge u sudskim sporovima. (Belak, 2011.)

Naime, usluge u sudskim sporovima odnose se na svjedočenja istražitelja prijevare i vrednovanje imovine, a istražiteljske usluge podrazumijevaju istraživanje i sprječavanje prijevare, pronevjere i pogrešno prikazivanje od strane forenzičnog računovođe na način da koristi svoja znanja i vještine iz računovodstva.

Forenzično računovodstvo smatra se jednim od najbrže rastućih područja računovodstva. Povod tome ogleda se u opreznosti poslovnih ljudi i svih drugih korisnika financijskih izvještaja zbog pretrpljenih loših iskustva. (Cukon, 2016.)

Slika 1. Računovodstvena evidencija

Izvor: <https://financijskiimpuls.org>

3.2. Povijest forenzičnog računovodstva

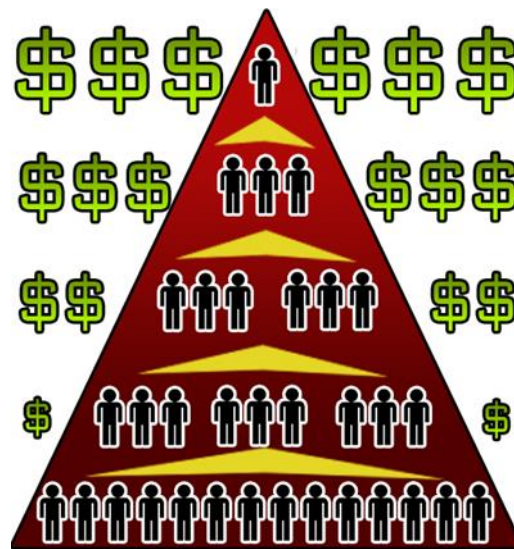
U prošlosti se forenzičko računovodstvo prvenstveno koristilo za pribavljanje dokaza u sudskim postupcima. (Belak, 2011.) Prvi poznati prethodnik forenzičnog računovođe koji je svjedočio u svojstvu tzv. stručnog vještaka bio je Hercule De Cordes. Radi se o nastavniku i književniku iz Antwerpena (Nizozemska) koji je imao ulogu forenzičnog računovođe u najmanje tri slučaja 1554., 1559. i 1570. godine (Zenzerović, 2012.),

Smatra se da su početci pravog forenzičkog računovodstva vezani za slučaj Meyer protiv Stefton-a 1817. godine (Kanada). Riječ je o sudskom postupku u kojem je angažiran sudski vještak odnosno forenzični računovođa da utvrdi vrijednost imovine subjekta koji je bankrotirao. U tom slučaju sudac je dopustio vještacima da rekonstruiraju nejasne poslovne događaje na temelju računovodstvenih dokumentacija (Belak, 2011.),

Vjeruje se da je termin „forenzičko računovodstvo“ (Forensic Accounting) prvi iskoristio Maurice E. Peloubet (1946. godine) u svojem članku „Forensic Accounting: Its Place in Today's Economy“.

Također, FBI (Federal Bureau of Investigation) odnosno Savezna Istražna Agencija koristila je usluge forenzičnih računovođa još tijekom drugog svjetskog rata te je u to vrijeme zaposlila preko 500 osoba s visoko stručnim znanjem u tom području.

Jedna od najpoznatijih prijevara je piramidalna ili Ponzijeva shema. Ime je dobila po Charlesu A. Ponziju, talijanskom emigrantu u Kanadu. (Brdarić, Financijski impuls) „Posao“ je započeo s posuđenih 200 dolara. Ponzi je „namamio“ investitore u svoj „biznis“ obećavajući im 50% povrata na uloženo u njegove kupone svakih 90 dana uz mali ili nikakav rizik. Prvi investitori su te novce stvarno i dobili i to u samo 45 dana umjesto 90 dana, što je privuklo nove ulagače. Novcem novih ulagača Ponzi je isplaćivao stare ulagače. Isplatio je 7,8 miliona USD ulagačima u samo 8 mjeseci. Tada je u jednom trenutku sve prekinuo i ostatak novca zadržao za sebe. Ulagачi koji su novce dali na kraju prije urušavanja piramide ostali su prevareni i bez ičega. Kad se piramida raspadne posljednji investitori sve gube.

Slika 2. Ponzijeva piramida

Izvor: Belak, 2011.

Na slici je prikazan model Ponzi sheme u kojoj se novac sakupljen od gomile „kasnijih“ investitora koristi za isplatu nekih „ranijih investitora koji cijeloj prevari daju prividni legitimitet, te privlače daljne „investitore“.

Ponzi shema je ponovljena kasnije stotine puta u različitim varijantama svugdje u svijetu pa i kod nas. Privlačnost Ponzijeve piramide pojačava se tako da starim investitorima raste udio prema broju novih investitora koje oni privuku gradeći svoj ogranak piramide. Na taj način svi učestvuju prijevari. Prijevara se, u pravilu razotkriva kad se piramida počne urušavati i kad posljednji ulagači ostvare gubitak jer više nema investitora koji će pokrivati njihove isplate. Kod nas je u posljednje vrijeme često provođena kroz takozvane lance „sreće“ i

slično. Kada se nudi neobično velika i laka zarada forenzičar uvijek treba procijeniti radi li se, možda, o Ponzi shemi. (Belak, 2011.)

Jedan od najpoznatijih bankrota u svijetu je svakako od strane tvrtke Enron koji je prouzročio velike izravne i neizravne štete. Enron je bankrotirao 2001. godine, a temelj prijevare se sastojao od toga da je Enron koristio pridružene kompanije u kojima je kumulirao dugove koje nije konsolidirao u svojim izvještajima prikazujući tako bolju bilancu od one stvarne. Pozajmice je tretirao kao prihode i zamjenu aktive kao prodaju imovine. Sve to je dovelo do bankrota Enrona i još nekoliko velikih američkih kompanija. Padom dionica koji se dogodio 11. siječnja 2002. godine, dioničari su izgubili oko 11 milijardi dolara.

Najpoznatiju prijevaru izveo je Barry Minkow sa svojom tvrtkom za čišćenje „ZZZZ Best“. Kada je imao svega 13 godina Barry Minkow je u garaži svojih roditelja započeo posao čišćenja tepiha. Minkow je kasnije taj posao registrirao kao pravu kompaniju „General Motors“ među čistačima tepiha. On je krivotvorenim čekovima podizao novac iz banke, a svoje dugove je vraćao podižući novce krivotvorenim čekovima u drugim bankama. Krivotvorenjem 10 000 lažnih potvrda i ostalih dokumenta, lažiranjem telefonskih poziva i financijskih izvještaja kod investitora je stvorio lažni dojam da gradi višemilijunsku kompaniju koja će donositi velike profite. Počeo je otvarati urede i zaposlio 1400 ljudi. 1986. godine tvrtka „ZZZZ Best“ izašla je na burzu i prikupila preko 200 milijuna dolara od strane investitora. Barry Minkow je ulagao novac u kupnju drugih kompanija, pozajmljivao novac od banaka, ukrao gotovinu iz fondova, plaćao račune lažiranim kreditnim karticama, izdavao lažne čekove, stvarao fiktivne kompanije i drugo. Prijevaru i lažne poslovne ugovore otkrili su novinari. Takva prijevara se često naziva „Žalac“. Barry Minkow je optužen za reketarenje, pronevjere, lažiranje čekova i kartica, prijevare s vrijednosnim papirima, prijevaru investitora, utaju poreza te prijevare banaka. (Minimax, Što je forenzično računovodstvo?)

Slika 3. Barry Minkow

Izvor: Belak, 2011.

Na slici je prikazan Barry Minkow osnivač tvrtke „ZZZZ Beast“, koju je iskoristio kao priliku za privlačenje ulaganja za golemu Ponzijevu shemu.

Tablica 1. Najveće kompanije koje su bankrotirale u posljednjih 25 godina

Red.br.	Naziv kompanije	Imovina (u milijardama USA)	Vrijeme bankrota (mjesec/godina)
1.	Lehman Brothers Holdings	691,0	09.2008.
2.	Washing Mutual	327,9	09.2008.
3.	WorldCom	101,9	07.2002.
4.	General Motors	91,0	06.2009.
5.	Enron	63,4	12.2001.
6.	Conesco	61,4	12.2002.
7.	Texaco	35,9	04.1987.
8.	Financial Corp. Of America	33,9	09.1988.
9.	Refco Inc.	33,3	10.2005.
10.	Global Crossing	25,5	01.2002.
11.	PG&E	29,8	04.2001.
12.	Calpine	27,2	12.2005.
13.	United Airlines	25,2	12.2002.
14.	Adelphia	24,4	06.2002.
15.	Delta Airlines	21,8	09.2005.

Izvor: Belak, 2011

Vrlo bitnu ulogu u otkrivanju i istraživanju prijevara ima forenzični računovođa. Forenzični računovođa detaljno istražuje i dokazuje poslovno – financijske prevare te gospodarski kriminal. Kako bi obavljao taj posao, forenzični računovođa mora imati dovoljno specijalnog znanja i iskustva, kontinuirano se educirati i tako aktivno pratiti razvitak forenzične struke.

Znanja forenzičnog računovođe prelaze uobičajeni okvir računovodstva i revizije te uključuju i sposobnosti istraživanja kaznenih i drugih djela, a posebno usmeno i pismeno komuniciranje i utemeljenje svojih mišljenja. Njihova uloga je vrlo bitna jer doprinose pravilnom pojašnjavanju i razumijevanju zahtjevnih i složenih poslovno – financijskih transakcija u istraživanju kaznenih djela. U suvremenom poslovnom okruženju postoji velika potražnja za ovim zanimanjem upravo zbog interdisciplinarnih znanja i vještina koje ih razlikuju od tradicionalnih računovođa. Sve većoj potražnji forenzičnih računovođa pridonosi i sve više poslovnih prijevara, korupcija te drugih nepravilnosti.

Uloga i zadaci forenzičnog računovođe prvenstveno su definirani ciljevima same analize te naručitelja. Glavni zadaci forenzičnog računovođe su istraživanje i analiziranje financijskih dokaza s ciljem otkrivanja i sprječavanja prijevare, izvještavanje te pomaganje u sudskim postupcima. Neki od poslova koje obavlja forenzični računovođa su: otkrivanje lažnih financijskih izvještaja, otkrivanje prijevara, utaje poreza i lažiranih bankrota, utvrđivanje šteta, pranje novaca, otkrivanje korupcija, lociranje skrivene imovine te vještačenja i pružanje usluga u sudskim sporovima. Aktivnosti koje provodi forenzični računovođa obično uključuju istraživanje i analiziranje financijskih dokaza, razvijanje računalnih aplikacija koje mogu pomoći pri analizi i prezentaciji dokaza, interpretacija različitih izvješća te pomaganje u sudskim sporovima u obliku svjedočenja na sudu. (Minimax, Što je forenzično računovodstvo?)

U forenzičnom računovodstvu potrebna su mnoga odnosno raznolika znanja i vještine koje se prvenstveno odnose na računovodstvo, reviziju, ekonomiku, statistiku, informatiku, poznavanje pravne regulative i posjedovanje istražiteljskih vještina. Shodno prethodno navedenom, može se reći da je jako teško postići da pojedinac posjeduje sva potrebna znanja i vještine. Dakle, po potrebi nužno je sastaviti tim koji objedinjuje forenzičare različitih specijalnosti.

S obzirom na angažman postoje različite vrste forenzičnih računovođa (Belak, 2011.) :

- Državni inspektori – forenzičari (inspektori porezne uprave, policijski inspektori u odjelu gospodarskog kriminala i istražitelji tužiteljstva),
- Interni revizori – forenzičari (posebno uvježbani za otkrivanje težih prijestupa u poslovanju tvrtke),
- Komercijalni računovodstveni forenzičari (računovodstveni forenzičari, revizori prijevare i računalni forenzičari),

- Sudski vještaci (s usko usmjerenim poljem djelovanja – forenzika već nastale prijevare na temelju predmeta i materijala dobivenih od suda).

S razvojem poslovne forenzike opseg i vrste aktivnosti forenzičara su u konstantnom rastu.

Neki od najčešćih poslova forenzičnih računovođa su (Belak,2011.):

- Otkrivanje lažiranja u financijskim izvještajima,
- Otkrivanje prijevare ili namjere prijevare,
- Otkrivanje utaje poreza i lažiranih bankrota,
- Otkrivanje lažiranih šteta radi naplate osiguranja,
- Procjena vrijednosti poslovnih transakcija imovine,
- Podjela imovine na suvlasnike,
- Otkrivanje profesionalnog nemara, pogrešaka i lažirane dokumentacije,
- Otkrivanje krađe od strane zaposlenika i sl.

3.4. Ciljevi i zadaci forenzičnog računovodstva

Forenzično računovodstvo podrazumijeva obavljanje širokog kruga poslova. Kao što je već naglašeno forenzični računovođe često su angažirani u bračnom i obiteljskom pravu, a sve s ciljem analiziranja životnog stila, a u svrhu vrednovanja tužbenih zahtjeva supružnika u brakorazvodnim parnicama i određivanju ravnomjerne raspodjele prihoda supružnika radi obračuna odgovarajuće alimentacije. Također, angažiranje forenzičnih računovođa u vezi krivičnih pitanja nastaje kao posljedica kriminalnih radnji u financijskim izvješćima. Iz prethodno navedenog, može se zaključiti da je za forenzično računovodstvo karakteristična istražiteljska funkcija i da ono, kao takvo, predstavlja zanimanje u kojem su zastupljeni: računovodstvo, pravo i informacijska tehnologija, kao integrativni dijelovi. U slučajevima kada su rukovoditelji poslovnog subjekta zabrinuti zbog odstupanja u financijskim izvješćima i zbog financijskih pronevjera, u tim slučajevima, njima su neophodne mnogo kompleksnije usluge od onih koje nude računovođe, odnosno u tim slučajevima njima su potrebne forenzični računovođe. Primarni cilj forenzičnoga računovodstva jeste verifikacija financijskih događaja. Upravo to je razlog zašto se forenzični računovođe vrlo često pozivaju na sudove kao svjedoci, eksperti na sudovima, kako na strani tužitelja, tako i na strani obrane. Iz ovoga se može zaključiti da forenzičari mogu raditi na slučajevima građanske i krivične

parnice. Postoji nekoliko događaja koji su doveli do porasta broja forenzičara i potrebe za forenzičnim računovodstvom, a to su:

- mnoge tvrtke su rekly da su bile žrtve prijevera,
- sve je veći broj tvrtki koje su imale slučajeve korupcije i podmićivanja,
- znatno se uvećao broj finansijskih izvješća u kojima je utvrđeno pogrešno prikazivanje,
- prijevere u obliku prikazivanja gubitaka na imovini u prosjeku rastu,
- preko trećina prijevera otkrivene su slučajno, primjenom uobičajenih postupaka detekcije prijevera.

Glavne zadaće forenzičnoga računovođe su: analiza, interpretacija, sumiranje i prezentiranje međusobno povezanih poslovno-finansijskih stavki, tako da budu razumljive i na odgovarajući način potkrjepljene. Računovođa - forenzičar često sudjeluje u sljedećim aktivnostima:

- analizira i istražuje dokaze o počinjenoj prijeveri,
- prezentira rezultate istraživanja i to u vidu izvješća i kompletiranja dokumentacije,
- sudjeluje u razvijanju kompjuteriziranih aplikacija koje će poslužiti u analizama i prezentacijama o finansijskim dokazima,
- asistiraju u upravnim postupcima i slično.

Dakle, forenzični računovođe zahvaljujući svom znanju koja posjeduju iz domene računovodstva, revizije i istraživačkih vještina imaju mogućnost jasnog uvida u (ne)pravilnosti i (ne)pravednosti koje se javljaju unutar gospodarskog društva. U nastavku slijedi grafički prikaz odnosa između menadžera, poslovnih menadžera, revizora i forenzičnih računovođa. (Budimir, 2017.)

3.5. Institucije i organizacije za borbu protiv prijevera i korupcije u Republici Hrvatskoj

Danas u svijetu organizirani kriminal, uz terorizam, predstavlja najveću opasnost za sigurnost, slobodu i pravdu. Ta opasnost nije zaobišla ni Hrvatsku. Korupcija smanjuje otpor organiziranom kriminalu, slabi moral u političkom odlučivanju, blokira javnu upravu,

pravosuđe čini nedjelotvornim, narušava temeljne društvene vrijednosti i ugrožava vladavinu prava. (Belak, 2011.)

S ciljem što učinkovitijeg i efikasnijeg suprotstavljanja korupciji i organiziranom kriminalu u Republici Hrvatskoj osnovane su sljedeće institucije:

- Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta – USKOK
- Državno odvjetništvo Republike Hrvatske – DORH
- Odjeli Ministarstva financija za nadzorne aktivnosti

USKOK je specijalizirano tijelo, sa sjedištem u Zagrebu, osnovano 2001. godine kao odraz potrebe da se fenomenu korupcije i organiziranog kriminaliteta posveti posebna i sustavna pozornost u svim njegovim segmentima na planu edukacije, prevencije i suzbijanja. Hrvatska je na taj način ujedno ispunila i obveze preuzete usvajanjem međunarodnih dokumenata. (Državno odvjetništvo RH, Što je USKOK?)

DORH (Državno odvjetništvo Republike Hrvatske) zastupa Republiku Hrvatsku, poduzima pravne radnje iz svoje nadležnosti radi zaštite Ustava Republike Hrvatske i zakonitosti pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske te poduzima radnje iz svoje nadležnosti pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske, Visokim trgovačkim sudom Republike Hrvatske i Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske poduzima pravne radnje iz svoje nadležnosti pred međunarodnim i stranim sudovima i drugim tijelima. (Državno odvjetništvo RH, Ustroj)

Slika 4. Ustroj DORH-a

Izvor: <http://www.dorh.hr/Default.aspx?sec=632>

Odjeli Ministarstva financija za nadzorne aktivnosti obuhvaćaju:

- Porezni nadzor
- Carinski nadzor
- Financijski inspektorat
- Ured za sprječavanje pranja novca
- Proračunski nadzor

Porezna uprava je jedinstvena i samostalna upravna organizacija u sastavu Ministarstva čija je temeljna zadaća primjena i nadzor primjene poreznih propisa i propisa o prikupljanju doprinosa. Porezna uprava djeluje pod nazivom: Ministarstvo financija, Porezna uprava. (Ministrastvo financija, Porezna uprava)

Carinska uprava će osigurati zaštitu i sigurnost društva, tržišta i financijskih interesa Republike Hrvatske i Europske unije učinkovitim postupanjem i prikupljanjem carinskih, trošarinskih i drugih davanja uz jačanje partnerskih odnosa s gospodarstvom. (Ministarstvo financija, Carinska uprava)

3.6. Forenzično računovodstvo u poljoprivredi

Korupcija i kriminal se javljaju u svakoj grani gospodarstva pa tako i u poljoprivredi. Obračun proizvodnje u poljoprivredi, kao i u drugim vrstama proizvodnje, obuhvaća utvrđivanje troškova proizvodnje te vrednovanje proizvodnje u tijeku i dovršenih proizvoda. Pri tim su postupcima moguće zlouporabe koje iskrivljuju financijske izvještaje u konačnici.

Tablica 2. Mogućnosti prijevara u financijskim izvješćima

Procjenjivanje imovine / prihoda	Potcjenjivanje imovine / prihoda
Preuranjeno priznavanje prihoda	Odlaganje priznavanja prihoda
Fiktivni prihodi	Potcjenjeni prihodi
Prikrivene obveze i troškovi	Precjenjene obveze i troškovi
Neodgovarajuće vrednovanje imovine – precjenjivanje	Neodgovarajuće vrednovanje imovine - potcjenjivanje
Neodgovarajuće objelodanjivanje	

Izvor: Blaženović i Ranogajec, 2016.

Načini i metode otkrivanja kriminala su isti, jedino je razlika u količini podataka koje forenzičari imaju na raspolaganju. Poljoprivredna gospodarstva i manji obrti vode jednostavno knjigovodstvo gdje poslovne promjene bilježe samo u glavnu knjigu, dok poduzeća vode dvostavno ili dvojno knjigovodstvo gdje se pak promjene vode u dnevnik i glavnu knjigu. Poljoprivredni proizvodi mogu se prodavati na kućnom pragu, vrlo često bez izdavanja računa, što znači da neće biti plaćen porez državi. Prihodi od prodaje ne evidentiraju se u poslovnim knjigama te se gubi uvid u točan financijski rezultat ostvaren u poslovnoj godini. Osim što se proizvodi mogu prodavati bez računa, moguće je i iskrivljavanje podataka o troškovima. Poljoprivredna gospodarstva imaju obvezu, kao i poduzeća, sastavljati bilancu i račun dobiti i gubitka koji su ključni forenzičarima u kontroliranju. Bilanca sadrži sve podatke o imovini i o njezinim izvorima, a račun dobiti i gubitka konačne izračune uspješnosti poslovanja poljoprivrednog gospodarstva.

Poljoprivredni inspektori u Hrvatskoj su 2014. godine proveli više od 3.000 nadzora nad korisnicima državnih poticaja i u 114 slučajeva utvrdili nepravilnosti zbog kojih poljoprivrednici državi moraju vratiti 2,6 milijuna kuna. Baš kao što se kontrolira plaćanje poreza, kontrolira se i trošenje novca za poljoprivredne poticaje. Inspektori su otkrili kako je više od 2,5 milijuna kuna poticaja potrošeno nenamjenski. Umjesto na oranici, poticaji su završili u novoj kući ili automobilu.

Nenamjensko trošenje najčešća je zlouporaba poticaja. Inspektori su dužni svake godine provjeriti najmanje 5 % poljoprivrednih gospodarstava. No, u posljednje vrijeme na teren izlaze i na dojavu građana. U poljoprivredi postoji puno načina za poslovnu prijevaru. Naravno, kod malih poljoprivrednih gospodarstava radi se o manjim iznosima, ali i taj manji iznos, ako se ne otkrije u početku, nakon nekog vremena postaje veći. Stoga je uloga forenzičnog računovodstva u poljoprivredi sve značajnija. Sezonski rad putem vaučera jedna je od najbolje prihvaćenih mjera aktivne politike zapošljavanja. Legaliziranjem ovakvog rada svi su na dobitku. Radnici, kojima se utvrđuje staž mirovinskog osiguranja, poslodavci koji mogu angažirati radnike kada imaju potrebu za njima, državni proračun i lokalna zajednica ubiranjem poreza i prireza.

Za provedbu zakona brine se inspekcija koja je utvrdila kako pojedini poslodavci zapošljavaju sezonske radnike putem vaučera za berbu, okopavanje i slično, a potom te iste radnike zadužuju za obavljanje poslova za koje su potrebne određene kvalifikacije koje radnici ne posjeduju. U praksi se susreću problemi gdje se često za radno mjesto, koje je sistematizirano u pravilniku o radu poslodavca, sklapaju ugovori o sezonskom radu s

radnicima kojima je prestao radni odnos istekom vremena na koji je sklopljen ugovor o radu i to za obavljanje istih poslova koje je radnik obavljao na temelju ugovora o radu na određeno vrijeme, a koji poslovi su poslovi s posebnim uvjetima rada sukladno Pravilniku o poslovima s posebnim uvjetima. U posljednje vrijeme sve su češće optužbe zbog otuđenja imovine ili proizvoda u poljoprivredi i od poljoprivrede. Zatim, moguće su i zlouporabe vezane uz raspodjelu državnog zemljišta kada se pogoduje „velikim“ proizvođačima. Forenzičari zaduženi za provedbu istraga na poljoprivrednim gospodarstvima moraju obratiti veliku pozornost na oscilacije u korištenju goriva, stočne hrane, pesticida i ostvarenog uroda te uzeti u obzir vrijednosti prethodne godine i donijeti zaključak radi li se o prijevare ili ne. Budući da poljoprivredni proizvođači u svojim poslovnim knjigama nisu dužni voditi evidenciju o količini zaliha, forenzičari se mogu susretati s velikom razlikom u količini ostvarenog prihoda u godini u kojoj provode kontrolu i prethodne ili prethodnih godina. To se događa iz razloga što poljoprivrednici, ukoliko imaju skladišni prostor, često skladište svoje proizvode kod kuće kako bi izbjegli dodatne troškove skladištenja i prodaju ih kada su uvjeti za prodaju povoljniji za njih.

Prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi Republike Hrvatske, važnost forenzičnog računovodstva u poljoprivredi je u porastu te je 2015. god. u Padovi održana konferencija na temu „Nove politike protiv prijevara u poljoprivredi i zajednički modeli otkrivanja istih od strane Agencija za plaćanja“. Uz predstavnike agencija iz Italije, Albanije, Malte, Poljske, Slovenije i Rumunjske, na konferenciji su sudjelovali i predstavnici Hrvatske, izmjenjujući iskustva vezana za upravljanje nepravilnostima u Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj (EPFRR) i Europskom fondu za jamstva u poljoprivredi (EFJP). Definirana je tipologija prijevara u zajedničkoj poljoprivrednoj politici, prevencija otkrivanja prijevara prema novom zakonodavstvu te procjena rizika prijevara. (Ranogajec, 2016.)

Stupanjem u punopravno članstvo EU, Republici Hrvatskoj su se, uz dotadašnje pretpristupne programe pomoći (SAPARD, IPARD) , otvorili novi izvori financiranja u okviru Strukturnih fondova: Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi, Europskog fonda za poljoprivredu i ostalih instrumenata dostupnih državama članicama.

U sklopu provedbe projekata financiranih iz fondova Europske unije, jedan od glavnih ciljeva je osigurati djelotvornu unutarnju i vanjsku komunikaciju vezano uz mehanizme suzbijanja, otkrivanja i prijavljivanja nepravilnosti i/ili prijevara. Prijavljuju se sumnje na

nepravilnosti i/ili prijevaru koje su isključivo vezane uz upravljanje i korištenje sredstava Europske unije. Svaka počinjena nepravilnost i/ili prijevara, te sumnja na počinjenje istih, moraju se prijaviti, bez obzira na veličinu i značaj nepravilnosti i /ili prijave, i bez obzira jesu li iste počinjene namjerno ili iz nehata.

Sumnju na počinjenu nepravilnost i/ili prijevaru u upravljanju i provedbi Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi (EFJP), Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR), Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR), odnosno nepravilnosti i/ili prijave u korištenju EU sredstava, mogu se prijaviti na adresu elektroničke pošte Agencije za plaćanja: nepravilnosti.eu@apprrr.hr (APPRRR, Prijava nepravilnosti)

Također, održana je i radionica o prevenciji prijevara kod korištenja EU fondova. Glavni cilj radionice bio je podučiti djelatnike institucija kao što su APRRR, Ministarstvo poljoprivrede i sl. u suzbijanju i otkrivanju prijevara i nepravilnosti u korištenju sredstava Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Drugi cilj radionice bio je jačanje suradnje i razmjena iskustava stručnjaka iz raznih zemalja i različitih područja interesa.

Edukacija i suradnja u području što ranijeg otkrivanja prijevara i nepravilnosti, istaknuta je kao važna preventivna mjera u suzbijanju nepravilnosti u korištenju EU fondova.

Kao zaključak radionice nametnula se teza da na svakome djelatniku raznih institucija koje sudjeluju u raspodjeli sredstava, kao i na korisnicima fondova, leži dio odgovornosti za transparentno i pošteno trošenje novca poreznih obveznika. (Eurokonzalting, Radionica o prevenciji prijevara kod korištenja EU fondova)

Broj slučajeva nepravilnosti i prijevara u korištenju sredstava iz zajedničkih europskih fondova znatno je porastao prošle godine u području poljoprivrednih poticaja, kohezijske politike i pretpristupne pomoći zemljama članicama, pokazalo je izvješće koje je objavila Europska komisija. Europski fondovi, dosad je to bilo tako, generator su razvoja novih zemalja članica, a u vremenu ekonomske krize, traži se doslovce svaki euro. Komisija je objavila godišnje izvješće o zaštiti financijskih interesa EU-a i borbi protiv prijevara u kojem su navedene mjere Komisije i zemalja članica tijekom prošle godine u sprječavanju, otkrivanju i ispravljanju nepravilnosti i prijevara.

Prema terminologiji Europske komisije, nepravilnošću se označava slučaj kad korisnik sredstava ne radi u skladu s pravilima i zahtjevima EU-a, a što može imati negativni utjecaj po financijske interese EU-a. Nepravilnosti su često rezultat pukih pogrešaka. S druge strane, prijevara je namjerno učinjena nepravilnost, što predstavlja kazneno djelo. Komisija navodi

da povećani broj slučajeva nepravilnosti i prijevара može biti rezultat boljeg sustava nadzora trošenja sredstava i većeg broja slučajeva koji se prijavljuju. Kod korištenja pretpriступnih fondova, broj prijavljenih slučajeva iz 14 zemalja koje primaju pretpriступnu pomoć porastao je za 35 posto tijekom 2009. Komisija procjenjuje da je riječ o ukupnom iznosu od 117 milijuna eura.

Broj nepravilnosti zabilježen u 10 zemalja, koje su u EU ušle 2004. stalno opada, budući da te zemlje postupno dobivaju sve manje sredstava iz pretpriступnih fondova, a sve više iz Kohezijskog i strukturnih fondova. (Poduzetnički portal, Najviše prijevара događa se u poljoprivredi.)

Europski ured za borbu protiv prijevара (OLAF) zaključio je opsežne istrage 2017. čime je ponovno dokazao da je sposoban otkriti i istraživati složene prijevare diljem Europe i izvan nje. Istrage OLAF-a obuhvaćale su velike slučajeve umanjivanja vrijednosti robe pri čemu su počinitelji prijevара ostvarili dobit lažnim prijavljivanjem niže vrijednosti robe pri uvozu u EU, slučajeve u kojima je OLAF istraživao organizirane zločinačke skupine koje su pronevjerile sredstva namijenjena za uporabu u poljoprivredi ili slučajeve u kojima su istražitelji otkrili prijevare u velikim infrastrukturnim projektima. U objavljenom godišnjem izvješću prikazani su trendovi u istragama u okviru borbe protiv prijevара te posebni slučajevi i operacije koje provodi OLAF.

Izvješće vršitelj dužnosti glavnog direktora Ureda Nicholas Ilett izjavio je: „Uspješnost naših istraga 2017. dokaz je ključne uloge našeg rada u zaštiti novca europskih poreznih obveznika i osiguravanju da se sredstva EU-a ne koriste za poticanje prijevара i korupcije, već za financiranje projekata koji mogu donijeti stvarnu dodanu vrijednost građanima.”

Uspješnost OLAF-ovih istraga 2017. godine u brojkama:

- OLAF je zaključio 197 istraga, izdao 309 preporuka nadležnim nacionalnim tijelima i tijelima EU-a.
- OLAF je preporučio povrat više od 3 milijarde EUR u proračun EU-a. Taj iznimno visok iznos proizlazi iz velikih slučajeva umanjivanja vrijednosti robe koje je OLAF zaključio tijekom godine.
- OLAF je otvorio 215 novih istraga nakon 1111 preliminarnih analiza koje su proveli OLAF-ovi stručnjaci.

Bez povećanja broja osoblja i unatoč složenosti slučajeva, OLAF je ipak uspio dodatno skratiti prosječno trajanje istraga na 17,6 mjeseci.

Zahvaljujući transnacionalnoj dimenziji njegova rada OLAF uspijeva dobiti jedinstvenu sliku promjenjive prirode prijevара diljem Europe. Već drugu godinu zaredom OLAF u izvješću pruža analizu najistaknutijih trendova koje je otkrio tijekom istraga:

korupcija, sukob interesa i manipulacija natječajnih postupaka i dalje su česti u slučajevima prijevare na štetu strukturnih fondova EU-a, a u mnogo su slučajeva uključene organizirane zločinačke skupine; počinitelji prijevара sve više pokušavaju pronevjeriti sredstva namijenjena za istraživanje ili izbjegličku krizu; izbjegavanje plaćanja carina organizirano je u okviru transnacionalnih kriminalnih sustava.

Jedinstvena je uloga OLAF-a u borbi protiv prijevара u vezi s prihodima putem globalnih istraga. OLAF u ovom izvješću iznosi detaljan pregled svojih aktivnosti u cilju zaštite prihoda EU-a te niz istraga zaključenih u tom području 2017. Naime, organizirane zločinačke skupine brzo iskorištavaju moguće nedostatke u pravnom sustavu ili operativnim kapacitetima carinskih uprava da djeluju preko granica. U tom kontekstu, zahvaljujući njenoj sposobnosti da djeluje transnacionalno te brzo prikuplja i razmjenjuje informacije, OLAF ima ključnu ulogu u sprečavanju i suzbijanju prijevара u vezi s prihodima, kao i u pružanju pomoći nacionalnim carinskim upravama u njihovu zahtjevnom radu.

OLAF redovito predvodi pregovore o zakonodavnim tekstovima koji se odnose na zaštitu financijskih interesa EU-a od prijevара i korupcije. Odluka o osnivanju Ureda europskog javnog tužitelja 2017. važan je korak u zaštiti financijskih interesa Europske unije. OLAF je više od desetljeća neumorno radio u potporu tom projektu te će nastaviti surađivati s Uredom europskog javnog tužitelja kako bi osigurao da se novac poreznih obveznika zaštiti od prijevара i korupcije. (OLAF, Europski ured za borbu protiv prijevара)

4. ZAKLJUČAK

Od samih početaka ljudske interakcije susrećemo se s pojmom prijevara. Lijepo je polaziti od pretpostavke da su ljudi poštenu. Međutim, ljudska povijest i ljudska priroda govore drukčije. Prijevare su neizbježna svakodnevnica svakog forenzičnog računovođe i stoga je bitno pridati im pažnju kako bi se iste svele na minimum, a mnoge i preventivnim djelovanjem spriječile.

Forenzično računovodstvo se bavi otkrivanjem različitih prijevara i pronevjera unutar nekog poduzeća. Takva vrsta računovodstva uključuje istragu vođenja računovodstva i računovodstvenog izvještavanja kako bi se mogle dokazati ili opovrgnuti sumnje u prijevaru.

Brojne i raznovrsne nepravilnosti javljaju se i događaju i u poljoprivredi te je potrebno kontinuirano praćenje i kontroliranje brojnih poduzeća, kako malih tako i velikih. Osim krivo evidentiranih i interpretiranih financijskih izvještaja, nepravilnosti i zlouporabe česte su pri dodjeli i korištenju različitih oblika financiranja poljoprivredne proizvodnje kao što su to poticaji, subvencije i različite naknade od osiguravajućih društava i županija.

S ciljem što učinkovitijeg i efikasnijeg suprotstavljanja korupciji i organiziranom kriminalu u Republici Hrvatskoj osnovane su sljedeće institucije: Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta - USKOK, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske – DORH te Odjeli Ministarstva financija za nadzorne aktivnosti.

U smislu prevencije prijevare, dužnost organizacije jest uspostavljanje jakih internih kontrola (u postojeće kontrolne mehanizme implementirati sustave i procese za detekciju indikatora prijevare), podizanje svijesti o problemu prijevare (edukacija zaposlenih), uspostavljanje mehanizma dojava (putem kojeg će zaposleni moći prijaviti sumnju na prijevaru te poticati otvorenu kulturu gdje je prijavljivanje prave sumnje na prijevaru prihvatljivo i poželjno), te imati plan reakcija i odgovora na prijevaru koji objedinjuje politike i procedure koje bi se trebalo slijediti u slučaju kada se sumnja na prijevaru ili kada je ista već počinjena.

5. POPIS LITERATURE

1. The Institute of Internal Auditors, (2007.), ACFE: Managing the Business Risk of Fraud: A Practical Guide
2. Belak V., (2011.), Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo: Borba protiv prijevare, BELAK EXCELLENS d.o.o., Zagreb
3. Blaženović I., Ranogajec Lj., (2016.), Forenzično računovodstvo u poljoprivredi, Hrčak, Agroecnomia Croatica
4. Budimir N., (2017.), Forenzično računovodstvo i forenzična revizija, Hrčak, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku
5. Crumbley, L. D., Heitger, L. E., & Smith, S. G., (2009.), Forensic and Investigative Accounting. CCH a Wolters Kluwer business.
6. Cukon D., Zenzerović R., (2016.), Rani indikatori upozorenja na prijevaru, Hrčak
7. Koletnik F., Koletnik Korošec M., (2011.), Razumjevanje forenzičnog računovodstva prvi dio. Računovodstvo, revizija i financije
8. Zenzerović R., Predavanja iz kolegija forenzično računovodstvo, (2012.), Prijevare i potreba za razvojem forenzičnog računovodstva; Pojam i obilježja forenzičnog računovodstva; Pravni aspekti i vrste prijevare

Popis internetskih stranica

1. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Što je USKOK?, <http://www.dorh.hr/Default.aspx?sec=607>, 1.7.2020.
2. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Ustroj, <http://www.dorh.hr/Default.aspx?sec=632>), 1.7.2020.
3. Financijski impuls, Znete li što je forenzičko računovodstvo?, <https://financijskiimpuls.org/2016/01/20/blog-znete-li-sto-je-forenzicko-racunovodstvo/>, 1.7.2020.
4. Minimax, Što je to forenzično računovodstvo?, <https://www.minimax.hr/blog-sto-to-forenzicno-racunovodstvo/>, 1.7.2020.
5. Ministarstvo financija, Carinska uprava, <https://carina.gov.hr/o-upravi-9/9> ,1.7.2020.
6. Ministarstvo financija, Porezna uprava, https://www.porezna-uprava.hr/HR_o_nama/Stranice/zadatak.aspx, 1.7.2020.

7. APPRRR, Prijava nepravilnosti, <https://www.apprrr.hr/prijava-nepravilnosti/>, 7.9.2020.
8. Eurokonzalting, Radionica o prevenciji prijevara kod korištenja EU fondova, <https://www.eurokonzalting.com/index.php/zanimljivosti/item/435-radionica-o-prevenciji-prijevara-kod-koristenja-eu-fondova>, 7.9.2020.
9. Poduzetnički portal, Najviše prijevara događa se u poljoprivredi, <https://www.poduzetnistvo.org/news/najvise-prijevara-dogada-se-u-poljoprivredi>, 7.9.2020.
10. OLAF, Europski ured za borbu protiv prijevara, https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/news/06-06-2018/olaf-2017-major-investigations-put-end-complex-fraud-schemes_hr, 7.9.2020.